

Антон Дончев /Anton Donchev

СЪЗДАВАНЕ НА 4-ТА (КАРЛОВСКА) ПЕЩЕРСКА ДРУЖИНА

Creation of the 4th (Karlovo) Peshtera military squad

Summary: The development of the army battalions in Eastern Rumelia is poorly studied in historiography. Revealing new data helps clarify important milestones that have not yet been announced. The troops looked at many important battles later in the wars.

Key words: Eastern Rumelia, army, battles.

Създаването на дружините от Източнорумелийската милиция е широко представено в повечето изследвания, засягащи военната история на България в периода 1878–1885 г. Поради слабото изследване на цялостната история на милицията, вниманието на авторите е останало в страни от някои важни детайли около началното изграждане на една от дружините. Четвърта (4-та) Пещерска дружина е активен участник в Съединението на Княжество България и Източна Румелия от 1885 г., участва в организиране отбраната на границата ни с Османската империя и има доказан принос за победата над Кралство Сърбия, през есента на 1885 г. Началото на нейното съществуване е в разрез с естественото развитие на останалите дружини в Румелия. Основният проблем през първите две години на развитието ѝ (1879–1881 г.) е, че 4-а Пещерска дружина не съществува. Този факт не е отбелязван в литературата до този момент, нещо повече – фондът на дружината в Държавния военноисторически архив се нарича „4-та Карловска дружина“¹. Той съхранява героичната история на българската войскава част в Пещера, за която стана дума в текста. В случая е изключено да говорим за грешка при комплектуването на фонда или такава в неговото заглавие. За да се разкрие истината около дружината с един номер и двете названия в Източнорумелийската милиция, е необходимо да се върнем към началния период на съществуване на войската в Румелия.

Според исторически документи от този период на 1 март 1879 г. със заповед на генерал-губернатора на Източна Румелия Земската войска в Южна България се преименува в Източнорумелийска милиция². Началникът на Земската войска е назначен начело на Източнорумелийската милиция с отделен щаб. Съществуващите до този момент девет дружини се преобразуват в дванадесет³. Формира се един учебен батальон в състав: две роти пехота, един полускадрон кавалерия, една полубатарей арtilерия и една техническа рота, състояща се от инженерен отдел и работници строители⁴.

Новите дружини се попълват от съществуващите, като се преобразуват в триротен състав старите със следните наименования: 1-а и 2-а Пловдивски, 3-та Т. Пазарджишка (без изменение на номерата); 4-та Карловска и 5-та Казанлъшка ще дадат част от състава си в 6-а Старозагорска; 6-а Хасковска в 7-а; 1-а Сливенска в 9-а; 2-а Ямболска и 3-та Бургаска в 11-а и 12-а Бургаски. От четвъртите ротни на досегашните дружини са формирани: № 4 – от 1-а и 2-а Пловдивски и 3-а и 4-а Т. Пазарджишки; № 8 – от Казанлъшката, Ст. Загорската и Хасковската и № 10 от Сливенската, Ямболската и Бургаската дружини. Назначават се пунктове за формиране: за 4-а дружина – Т. Пазарджик; за 8-а – Стара Загора, за 10-а – Айтос⁵.

В крайна сметка, от изпълнението на тази сложен план разбираме, че Източнорумелийската милиция занапред ще е съставена от дванадесет основни войскови части, а именно: 1-а Пловдивска дружина, 2-а Пловдивска дружина, 3-а Татарпазарджишка дружина, 4-а Карловска дружина, 5-а Казанлъшка дружина, 6-а Старозагорска дружина, 7-а Сливенска дружина, 8-а Ямболска дружина, 9-а Харманлийска дружина, 10-а Хасковска дружина, 11-а Айтоска дружина и 12-а Бургаска дружина⁶. Това разпределение далеч не е тайна за науката, но до този момент не е задаван въпросът защо и в старата, и в новата подредба (останала без промяна през цялото съществуване на милицията – б.а.) липсва една от най-добре развитите се части на милицията – 4-а Пещерска дружина?

Истината е, че първоначалният замисъл на щаба на войската изобщо не включва войскава част в района на Пещера, поради наличието на цели три дружини в Пловдивско и Пазарджишко. Очакванията на ръководството са, че при това разпределение на силите опазването на столицата Пловдив не било особен проблем.

Поради оскъдните данни самото изграждане на 4-а Карловска дружина не е ясно. Това е така, защото едва на 30 януари 1881 г. всички дружини във войската създават писмен отдел към своя личен състав, в който се води книга, където да се записват всички заповеди, спуснати от щаба, прикази, вътрешни заповеди, изпълнения на задачи, зададени от командирите на дружини и ротните командири, регистрираните престъпления и наложените наказания и др.⁷. Такива книги се създават освен в дружините и във всяка рота, ескадрон, полубатарей и др. Те би трябвало да се представят веднъж седмично на дружинния командир за проверка⁸. Тази изключително модерна за времето си мярка се спазва коректно от всички дружини едва от 1884 г. Дотогава единственият сигурен извор за развитието на милицията са книгите, водени в щаба на милицията и отчасти – в 1-а и 2-а дружина⁹.

Пак във връзка с предприетите реформи в Източнорумелийската милиция на 4 февруари 1881 г. до всички дружини се разпространява заповед № 22 на началника на милицията, според която правото на дружинните командири да определят ротните занятия до най-малката подробност не работи много добре и в повечето ротни на дружините упражненията не са достатъчни¹⁰. Този

ход на ген. Щрекер носи положителни резултати. Разпределението на задълженията и отговорностите води до повишаване подготовката на войниците, а от това до края на 1884 г. времето за теоретична и практическа подготовка се увеличава двойно¹¹.

Всички тези промени осигуряват възможността да се създават и съхраняват повече документи, на базата на които да разберем кога и как е изчезнала 4-а Карловска дружина и се е появила 4-а Пещерска дружина.

Основният документ, изясняващ промяната, е същата заповед № 22. До 1 март 1881 г. 4-а Карловска дружина, изпълнявайки точка 10 от горепосочената заповед, се разформирова и се премества в Пещера. До края на 1885 г. 4-а дружина от милицията е вече Пещерска, вместо Карловска. Трансформацията приключва планово и от 1 март 1881 г. 4-а Пещерска дружина започва своите занимания¹².

Този ход е показателен за няколко неща. Първо, начело на милицията е ген. Щрекер, на който се дължи изграждането ѝ. Като командир с изключителни качества той бързо вижда, че има само един район в областта, в който властта не може да се утвърди.

Второ – този ход е направен с цел да се покрият размирните Родопи, в които се правят опити от няколко помашки села да наложат неподчинение на новата власт и дори се заговаря за Тъмрашка република¹³, по името едно от тези села – Тъмраш, озовало се в центъра на събитията¹⁴.

Трето – защитени са подстъпите към столицата Пловдив, за сметка на Карлово, където няма критични точки и Стара планина е естествен защитник на областта¹⁵.

До 1885 г., дружината се развива добре и е една от войсковите единици – образец в Източнорумелийската милиция.

С обявяването на Съединението на 6 септември 1885 г. в 4-а Пещерска дружина е получена заповед от Пловдив. Освен известяването на святото дело, дружината получава спешни задачи, за които тайно се е готвила през последните месеци. До началото на войната с Кралство Сърбия 4-а дружина е ядрото на Пещерския отряд, чиято задача е да пази границата с Турция в землището на Пещера и по-точно проходите, през които може да се проникне в българските земи.

На 8 ноември 1885 г. Пещерската дружина влиза завинаги във военната история на България, включвайки се в боевете срещу сръбската войска край Брезник и преследвайки врага до пълната победа!

БЕЛЕЖКИ/NOTES

¹ Държавен военноисторически архив (ДВИА), ф. 394-а.

² Материали за историята на Източнорумелийската милиция и жандармерия 1879–1885 г. – **Военноисторически сборник (ВИС)**, 1930, № 1, с. 156.

³ Пак там.

⁴ Пак там.

⁵ Пак там, с. 170.

⁶ Пак там

⁷ ДВИА, ф. 42-п., оп.1, а.е. 7, л. 11.

⁸ Пак там.

⁹ Пак там.

¹⁰ Пак там, а.е. 6, л. 5.

¹¹ Пак там.

¹² Пак там.

¹³ **Вълчев, А.** Тъмраш, С., 1973, с. 332.

¹⁴ Проблемите тук продължават и след като Източна Румелия изчезва от картата, а решението идва по-късно, когато Османската империя изселва тези села в Мала Азия. – Вж. **Турски извори за българската история (ТИБИ)**, т. 3, С, 1971, с. 76. [Turski izvori za bulgarskata istoria (TIBI), t. 3, Sofia, 1971.]

¹⁵ ДВИА, ф. 42-п., оп.1, а.е. 6, л. 16.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Вълчев, А. Тъмраш, София, 1973. [Valchev, A. Tamrash, Sofia, 1973.]

Материали за историята на Източнорумелийската милиция и жандармерия 1879–1885 г. – Военноисторически сборник (ВИС), 1930, № 1. [Materiali za istoriyata na Iztochnorumeliyskata militsia i zhandarmeria 1879–1885 g. – Voенnoistoricheski sbornik (VIS), 1930, №1.]

Турски извори за българската история (ТИБИ), т. 3, София, 1971. [Turski izvori za bulgarskata istoria (TIBI), t.3, Sofia, 1971.]

Цитирани архивни фондове:

Държавен военноисторически архив – Велико Търновото (ДВИА) [Darzhaven voennoistoricheski arhiv – Veliko Tarnovo (DVIA)].

1. Фонд 42-п, оп.1, а.е. 7 [Fond 42-п, op. 1, a. e. 7.]

2. Фонд 42-п, оп.1, а.е. 6 [Fond 42-п, op. 1, a. e. 6.]